

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Anna Märta Rooth

Tvång eller samtycke?
En diskussion om den rättsliga definitionen
av våldtäkt

Examensarbete
30 ECTS

Handledare: Ulrika Andersson

Ämnesområde: Straff- och processrätt

VT 2008

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Syfte och frågeställning	6
1.2 Metod och material	7
1.3 Avgränsning	7
1.4 Disposition	7
2 SVENSK RÄTT	9
2.1 Hjälplost tillstånd	9
2.1.1 Praxis rörande hjälplost tillstånd	10
2.1.2 Åtal rörande hjälplost tillstånd som ogillats	10
2.1.2.1 Hovrättens för Nedre Norrland dom 2006-06-30 i mål B 727-05	10
2.1.2.2 Borås tingsrätts dom 2006-05-03 i mål B 2509-05	11
2.2 Bevisning	11
2.2.1 Bevispraxis	12
2.2.1.1 NJA 1980 s. 725	12
2.2.1.2 NJA 1991 s. 83	13
2.2.1.3 NJA 2005 s. 712	14
2.2.2 Sammanfattning av domstolarnas bevisvärdering	15
2.2.3 Kvinnans moral och bevisvärdering	15
2.2.4 Parternas relation och bevisvärdering	16
3 ENGELSK RÄTT	17
3.1 Betydelse av begreppet samtycke	18
3.2 Gärningsmannens insikt och uppfattning	18
3.3 Statistik avseende våldtäktsbrottet	19

4	EUROPADOMSTOLENS PRAXIS	20
4.1	Bulgariendomen	20
4.1.1	Bakgrunden	20
4.1.2	Europadomstolens utlåtande	20
4.2	Bulgariendomens betydelse för svensk rätt	21
4.2.1	NJA 2004 s. 231	22
5	VORE EN SAMTYCKESREGLERING LÄMPLIG I SVERIGE? 23	
5.1	Argument för en samtyckesreglering	23
5.1.1	Straffrättens utveckling	23
5.1.2	Lagens normerande verkan och kvinnofriden	23
5.1.3	Kravet på tvång är redan uttunnat	24
5.1.4	Offrets ställning i processen	24
5.2	Argument mot en samtyckesreglering	25
5.2.1	Risk för en tillbakagång	25
5.2.2	Lagens normerande verkan och kvinnofriden	26
5.2.3	Tillämpningssvårigheter	26
5.2.4	Kravet på tvång är redan uttunnat	26
5.2.5	Brottsbalkens systematik	27
5.2.6	Svårigheter att definiera samtycke	27
5.3	Har inte Sverige redan en samtyckesreglering?	28
5.3.1	NJA 1988 s. 40	29
5.3.2	Kommentar till NJA 1988 s. 40	29
5.4	Stureplansdomarna	30
5.4.1	Bakgrunden	30
5.4.2	Tingsrättens bedömning	31
5.4.3	Hovrättens bedömning	31
5.4.4	Stureplansdomarna och samtyckesreglering	32
5.5	Betydelsen av offrets vilja i domstolsprocessen	33
5.5.1	Könsroller	33
5.6	Hur skall en samtyckesreglering utformas?	34
5.6.1	Förslag på utformning av en samtyckesreglering	34
5.6.1.1	Kommentar till förslaget på utformning av en samtyckesreglering	35
6	ANALYS	36
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	39
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	41

Summary

For a long time, harsh criticisms have been levelled against the design of the Swedish rape section. Some critics argue that the Swedish system should remove the emphasis on the presence of force in the rape section and replace it with an emphasis on consent. This means that a person would commit an offence if s/he performs intercourse or a sexual act equalling to an act of intercourse with a person who does not consent, regardless of whether any force is used.

The advocates of a rape section based on consent believe that the position of the victim would be stronger with such a regulation. They argue that the main question in rape cases would then be on what the accused has done to ensure that the other party had consented to the sexual act, whereas the current force-based rape section directs focus upon the victim and on what resistance the victim has put up against the offender. Moreover, the supporters of the consent-based model reason that Sweden is violating the European Convention of Human Rights, as highlighted by the case *M.C. vs. Bulgaria*, which established that all sexual crimes without consent are punishable regardless of whether or not the victim explicitly demonstrated resistance.

On the other hand, opponents of the consent-based model believe that Sweden is not violating the European Convention of Human Rights as the Supreme Court has established that the fundamental question in rape cases is whether there was consent and that the use of force is to be considered as proof of a lack of consent. They go on to point out that it would be problematic to apply such a regulation as consent cannot be easily defined and it is particularly challenging to demonstrate proof of consent. It can be difficult for the alleged to defend him/herself against the victim's testimony that there was no consent as the consent was expressed silently.

It may be morally correct to incorporate a regulation based on consent in Sweden and argue that it is indefensible to perform a sexual act with someone against his/her will. The practical application of the rape section shows that the courts do use consent in their judgements even if the law does not explicitly embody this criteria. The problem with providing proof with consent-based regulation should be seriously addressed and it is my belief that it is not advisable to incorporate such a regulation in Sweden, as it will happen at the expense of the legal rights of the accused.

Sammanfattning

Under lång tid har det riktats häftig kritik mot hur den svenska våldtäktsbestämmelsen är utformad. En del kritiker hävdar att Sverige borde ta bort kravet på tvång i våldtäktsbestämmelsen och ersätta det med ett samtyckesrekvisit. Med ett samtyckesrekvisit skulle en våldtäkt anses ha blivit begången då den ena parten inte samtyckt till samlag eller en med samlag jämförlig sexuell handling, oavsett om det förekommit något tvång från gärningsmannen.

Förespråkarna av en samtyckesreglering menar att offrets ställning skulle stärkas om våldtäktsbestämmelsen baserades på samtycke istället för tvång. Huvudfrågan i mål om våldtäkt blir då, menar de, vad den tilltalade gjorde för att försäkra sig om att ett samtycke förelåg till den sexuella handlingen. De som argumenterar för ett införande av en samtyckesreglering anser att fokuseringen i domstolen, med den våldtäktsbestämmelse Sverige har idag, på ett icke önskvärt sätt riktas mot offret och på vilket motstånd denna satte upp mot gärningsmannen. Förespråkarna hävdar vidare att Sverige bryter mot Europakonventionen genom att inte ta bort kravet på tvång i våldtäktsbestämmelsen. De menar att Europadomstolen i den så kallade Bulgariendomen fastslagit att det är nödvändigt att bestraffa sexuella handlingar utan samtycke och att det inte skall ha någon betydelse om offret gjort motstånd eller inte. Motståndarna till en samtyckesreglering hävdar att Sverige inte bryter mot Europakonventionen då Högsta domstolen fastslagit att den grundläggande frågan i mål om våldtäkt är om det förelegat samtycke och att eventuellt tvång som förekommit under den sexuella handlingen tjänar som bevis på bristande samtycke.

Motståndarna till en samtyckesreglering anser att det kommer bli vanskligt att tillämpa en sådan reglering i praktiken samt att det är svårt att definiera samtycke. Det främsta argumentet mot en samtyckesreglering är bevisproblematiken. Det förefaller oerhört svårt för en misstänkt att försvara sig mot ett påstående från den andra parten att det från dennas sida förelåg ett tyst bristande samtycke. Vidare kan frågan ställas hur åklagaren kan bevisa uppsåt från den tilltalade när denne hävdar att det förelegat samtycke från den andra parten men att detta varit outtalat.

Det torde vara moraliskt riktigt att införa en samtyckesreglering i Sverige och hävda att det aldrig är försvarbart att utföra en sexuell handling med någon mot dennes vilja. Den praktiska tillämpningen av våldtäktsbestämmelsen i domstolarna idag visar dock att rätten redan använder samtycke som ett rekvisit trots att lagen inte uppställer ett sådant. Den bevisproblematik som en samtyckesreglering hade inneburit måste tas på allvar. Det är enligt min mening inte lämpligt att Sverige inför en samtyckesreglering då det kommer ske på bekostnad av rättssäkerheten för den tilltalade.

Förord

Det är många som på olika sätt har bidragit till att jag nu äntligen är klar!

Mor, far och Ninnid! Tack för att ni alltid finns där! Utan all support, kramar och matlådor hade det aldrig gått! Tack också snälla morfar för att du på alla möjliga sätt bidragit till att jag nu är färdig med mina studier. Önskar att du kunde vara med till min examen.

Angela Youssefi! Hade inte klarat en dag utan dig! Tack för all hjälp under nio terminer! Det ligger i farans riktning att vi nu har mycket mer tid över till yatzy och filmfrukostar!

Caroline Gudmundsson och Helena Wendelbo-Hansson. Tack för att ni har varit så förstående! Nu finns mer tid till glutenfria kakor och skratt!

Johan Öhlin och kollegerna i POMS som tvingade mig, ibland genom olaga hot skulle jag vilja hävda, att få färdigt uppsatsen – tack!

Tack också till min handledare Ulrika Andersson!

Anna Märta Rooth
Lund 24 maj 2008

Förkortningar

NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

Den 1 april 2005 fick Sverige en ny våldtäktslagstiftning. Både före och efter lagändringen har det funnits ett stort missnöje i Sverige över hur våldtäktsregleringen är utformad och hur den tillämpas i praktiken. Utgångspunkten i sexualbrottslagstiftningen är den sexuella självbestämmanderätten som innebär att var och en har rätt till sin sexuella integritet¹. Med andra ord skall ingen tvingas till en sexuell handling.

Att alla har denna självbestämmanderätt att samtycka, eller inte, till en sexuell handling kan tyckas självklar. Vad som dock inte är självklart är om kravet på tvång borde tas bort i den svenska våldtäktslagstiftningen och ersättas av en samtyckesreglering, d.v.s. om rekvisitet för våldtäkt borde vara att den ena parten inte samtyckt till den sexuella handlingen. I exempelvis England har lagstiftaren valt att bygga våldtäktsbestämmelsen på bristande samtycke medan det i Sverige fordras någon form av tvång för att en våldtäkt skall anses vara begången.

För att kravet på tvång i den svenska våldtäktsregleringen skall anses uppfyllt räcker det att gärningsmannen framtvingat den sexuella handlingen genom misshandel eller annars med våld eller hot om brottslig gärning. Det är tillräckligt att gärningsmannen t.ex. tar tag i offrets arm eller håller fast offret för att han skall anses ha använt sig av tvång. Lindriga former av hot kan också medföra straffansvar. Straffansvaret omfattar både hot till person som till egendom och innefattar såväl öppna som outtalade eller förtäckta hot. Våldet eller hotet måste vara av sådan karaktär att det inneburit ett betvingande av offret och av sådant slag att det utgjort en förutsättning för gärningens genomförande. Det finns inget krav på att offret skall ha gjort motstånd.²

En våldtäktsreglering baserad på bristande samtycke innebär att det föreligger straffansvar för en person som utfört en sexuell handling mot en annan som inte samtyckt därtill. Frågan är således inte huruvida det förekommit något tvång eller inte från gärningsmannens sida utan om offrets vilja att delta i den sexuella handlingen.

I år 2008 gjorde Amnesty en undersökning om allmänhetens attityd kring våldtäktsbrottet. Undersökningen byggde på drygt 2600 enkätsvar som samlats in av Amnestymedlemmar runt om i Sverige. Undersökningen var inte vetenskapligt utformad³ men gav enligt Amnesty en tydlig

¹ Prop. 2004/05:45 s 37, Wersäll, Fredrik och Rapp, Kajsa *Utan samtycke- Om våldtäktsbrottets konstruktion i svensk rätt I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Stockholm 2007, s 429.

² Prop. 2004/05:45 s. 134f.

³ För närmare information om hur undersökningen gick till samt för att se rapporten i sin helhet se

[http://www2.amnesty.se/extern/wwww.nsf/f173aeaaeadea1803c12573ae00415df3/9d2b49a93660112ac1257439002bfa34/\\$FILE/enkatrapporten.pdf](http://www2.amnesty.se/extern/wwww.nsf/f173aeaaeadea1803c12573ae00415df3/9d2b49a93660112ac1257439002bfa34/$FILE/enkatrapporten.pdf) 080505

fingerisning kring några av de attityder kring våldtäkt som idag finns i samhället. Undersökningen visade bl.a. att drygt 20 % av de tillfrågade ansåg att en kvinna som är offer för våldtäkt är ansvarig för det inträffade om hon klätt sig eller betett sig utmanande. Ungefär 25 % av de tillfrågade menade att kvinnan bär ansvar om hon flörtat med mannen och kysst honom före våldtäkten. Var femte i som deltog i undersökningen ansåg att kvinnan är ansvarig om hon inte gör fysiskt motstånd eller skriker vid våldtäkt. Lika många ansåg samma sak om kvinnan är påverkad av alkohol eller droger. Nästan 11 % svarade att kvinnan helt eller delvis bär ansvar vid våldtäkt om hon är känd för att ha många sexpartners.⁴

En undersökning liknande den som utfördes i Sverige i år gjordes av Amnesty i England år 2005⁵. Amnestys undersökning visade bl.a. att 26 % av de tillfrågade sa att en kvinna var helt eller delvis ansvarig för att ha blivit våldtagen om hon burit sexiga eller utmanande kläder och 22 % ansåg samma sak om kvinnan haft många sexpartners. 30 % sa att kvinnan var helt eller delvis ansvarig om hon var berusad och 37 % tyckte samma sak i fall kvinnan inte klart och tydligt sagt ”nej” till mannen.⁶

Även om den engelska våldtäktsregleringen baseras på ett samtyckesrekvisit och den svenska våldtäktsbestämmelsen på ett tvångsrekvisit visar Amnestys undersökningar att attityderna i samhället i England kring våldtäkt inte skiljer sig nämnvärt från de i Sverige.

Frågan är om det i Sverige varit att föredra en samtyckesreglering framför en tvångsreglering för att lagstiftarens intentioner bättre skulle uppnås.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att redogöra för vad en samtyckesreglering innebär och huruvida en sådan reglering vore lämplig att införa i svensk rätt. Jag kommer härvid att redogöra för argument för och emot ett sådant införande samt att gå igenom relevant praxis på området. Huvudfrågan är: Är en samtyckesreglering att föredra framför den nuvarande våldtäktsbestämmelsen som innehåller ett tvångsrekvisit?

4

[http://www2.amnesty.se/extern/wwww.nsf/f173aeaaeadea1803c12573ae00415df3/9d2b49a93660112ac1257439002bfa34/\\$FILE/enkatrapporten.pdf](http://www2.amnesty.se/extern/wwww.nsf/f173aeaaeadea1803c12573ae00415df3/9d2b49a93660112ac1257439002bfa34/$FILE/enkatrapporten.pdf) 080505

⁵ För närmare information om hur undersökningen gick till samt för att se rapporten i sin helhet se http://www.amnesty.org.uk/uploads/documents/doc_16619.doc 071222

⁶ http://www.amnesty.org.uk/uploads/documents/doc_16619.doc 071222

1.2 Metod och material

Jag har använt mig av traditionell rättsdogmatisk metod med studier av lagtext, förarbeten, praxis och doktrin. Av min frågeställning följer att jag kommer gå igenom gällande rätt i Sverige och undersöka argumenten för och emot en samtyckesreglering. Jag har även valt att studera den engelska våldtäktslagstiftningen för att se hur en våldtäktsbestämmelse baserad på bristande samtycke kan se ut och hur den tillämpas i praktiken.

Det finns en mängd rättsfall angående våldtäkt. Jag har i mitt urval tagit fram praxis som tar upp de specifika rättsfrågor som är av intresse i denna text. Jag kommer härvid att undersöka fall som rör beviskravet i våldtäktsmål och fall som visar på att domstolarna i deras bedömning i våldtäktsmål utgår ifrån ett samtyckesrekvisit trots att inte lagen uppställer ett sådant.

Ett av de mest uppmärksammade fallen rörande hjälplöst tillstånd kommer att behandlas för att visa vad domstolen kräver för att en person skall kunna anses befinna sig i ett hjälplöst tillstånd. För att få en mer omfattande bild av vad som avses med dylikt tillstånd kommer jag även att ta upp två mål där domstolen ansett ett sådant tillstånd inte föreligga, trots att offren hävdade det.

Europadomstolen uttalade i den så kallade Bulgariendomen att medlemsländerna har en skyldighet att bestraffa alla sexuella handlingar som skett utan samtycke. Det är därför av vikt att se till denna och vilken betydelse domen har för svensk rätt.

I min framställan kommer jag att ställa upp rättssäkerheten för en tilltalad mot det rättsliga skyddet för offret. Min tes är att ett eventuellt införande av en samtyckesreglering kommer ske på bekostnad av rättssäkerheten för en tilltalad.

1.3 Avgränsning

I min framställning kommer jag för enkelhets skull att prata om kvinnan som offer och mannen som gärningsman. Det är inte min mening att några värderingar om könsroller och sexualitet skall göras utifrån denna uppdelning. För att göra argumenten för och emot en samtyckesreglering överskådliga är rubrikerna i detta avsnitt hämtade från SOU 2001:14.

1.4 Disposition

Arbetet inleds i kapitel 2 med en presentation av den svenska lagstiftningen kring våldtäktsbrottet. Jag kommer här att redogöra för relevant praxis rörande hjälplöst tillstånd, vilket regleras i våldtäktsbestämmelsens andra

stycke. I samma kapitel behandlar jag domstolarnas bevisprövning och vad som krävs för en fällande dom i våldtäktsmål. Här kommer jag också att se till bevisvärderingen i förhållande till offrets och den tilltalades relation samt till kvinnans moral. Det är av vikt att se till bevisvärderingen då jag i min framställning diskuterar en tilltalads rättssäkerhet i domstolsprocessen.

Den svenska rätten följs i kapitel 3 av en beskrivning av den engelska våldtäktsbestämmelsen och relevant praxis rörande denna. Jag kommer även här att se till statistik rörande antalet anmälda våldtäkter och fällande domar i Sverige och England. Det är av intresse att se till den engelska rätten och hur den tillämpas i praktiken då den engelska våldtäktsbestämmelsen baseras på ett samtyckesrekvisit.

Jag kommer vidare i kapitel 4 att behandla relevant praxis från Europadomstolen och undersöka vilken betydelse domstolens utlåtande har för svensk rätt. Då förespråkarna för en samtyckesreglering hävdar att Sverige bryter mot europakonventionen är det av vikt att diskutera Europadomstolens uttalande i frågan.

I kapitel 5 kommer jag att behandla frågan om det vore lämpligt att införa en samtyckesreglering i Sverige. Härvid kommer jag att ta upp de främsta argumenten för och emot ett sådant införande. Vidare kommer jag att behandla frågan om Sverige inte redan har en samtyckesreglering och härvid redogöra för relevanta rättsfall. Denna diskussion följs av en redogörelse för betydelsen av offrets vilja i domstolsprocessen samt könsrollernas betydelse i sammanhanget. Det är av intresse att se till detta då det tas upp i argumentationen om huruvida det är lämpligt att införa en samtyckesreglering i Sverige eller inte. Till sist redogör jag för hur en samtyckesreglering skulle kunna se ut i praktiken.

Slutligen återfinns min analys samt slutsats i kapitel 6.

2 Svensk rätt

Den svenska våldtäktsbestämmelsen i Brottsbalken 6:1 lyder i korthet:

Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag döms för våldtäkt.

Det samma gäller för den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd.

Våldtäktsbrottet ses som ett sammansatt brott som förutsätter både en sexuell gärning och ett tvång och är per definition en kränkning av offrets vilja. Utvecklingen av straffrätten har visat att domstolarnas uppgift är att fokusera på att bedöma kränkningens art istället för att lägga tyngdpunkten på den ifrågasatt sexuellen handlingen. Intresset av gärningsmannens handlande har förskjutits till ett intresse av kränkningen av offret. Detta innebär att utgångspunkten har blivit att den som skaffar sig sexuellt umgänge utan motpartens samtycke gör sig skyldig till ett sexualbrott oberoende om handlingen föregåtts av våld eller hot om våld.⁷

2.1 Hjälplöst tillstånd

Andra stycket i våldtäktsbestämmelsen kriminaliserar fall då det inte förekommit tvång från gärningsmannens sida för att förmå offret till samlag. Den som inte har förmåga att värja sig befinner sig i ett hjälplöst tillstånd. Ett offer är i ett hjälplöst tillstånd om hon t.ex. är medvetlös, sovande, berusad, drogpåverkad, sjuk, skadad eller psykiskt störd och då skulle ett krav på tvång inte kunna uppfyllas. Om en person inte förstår en situation och inte kan ta ställning till vad som händer kan denna inte påstås vara tvingad till det hela. En person gör sig skyldig till våldtäkt om han otillbörligen utnyttjar att någon befinner sig i ett hjälplöst tillstånd och genomför ett samlag eller jämförlig sexuell handling med den hjälplösa. Hur en person hamnat i ett hjälplöst tillstånd har ingen betydelse för prövningen om en våldtäkt har begåtts. Värt att beakta är att ett eventuellt samtycke till sexuell handling från en person som befinner sig i hjälplöst tillstånd inte har någon betydelse för bedömningen om en våldtäkt begåtts då det inte i dessa fall, som konstaterats ovan, finns ett krav på tvång.⁸ Jag kommer nedan redogöra för relevant praxis vad gäller hjälplöst tillstånd.

⁷ Prop. 2004/05:45 s. 37, SOU 2001:14 s. 124.

⁸ Holmqvist, Lena m.fl. *Brottsbalken En kommentar Del I (1-12 kap.) Brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m.*, Stockholm 2005 s. 6:11f.

2.1.1 Praxis rörande hjälplöst tillstånd

I korthet var bakgrunden i det så kallade Södertäljefallet⁹ att målsäganden, en kvinna, blev erbjuden skjuts hem av för henne okända män. I stället för att köra hem kvinnan körde männen henne till olika platser runt om i Södertälje där de utförde samlag med henne. I målet diskuterades bl.a. hjälplöst tillstånd. Målsäganden hade varit kraftigt berusad men inte så alkoholpåverkad att hon endast på grund av hennes tillstånd var inkapabel att värja sig och sätta upp motstånd mot att ha samlag mot de fyra gärningsmännen. Kvinnans tillstånd var även sådant att hon inte kunde uppfatta att männen genomförde samlag med henne. Kvinnans möjligheter att försvara sig begränsades också av andra omständigheter, t.ex. det faktum att hon vid ett tillfälle befann sig med de för henne okända gärningsmännen på en öde plats mitt i natten. Hon hade uppfattat läget som att hon inte hade någon möjlighet att undvika att genomföra samlag med gärningsmännen och att om hon gjorde motstånd så kunde hon komma att bli utsatt för än värre saker.

En sammantagen bedömning av kvinnans situation gav att hon befann sig i ett hjälplöst tillstånd. Efterhand övergreppen fortskred uppfattade kvinnan det som om hon inte hade någon praktisk möjlighet att undkomma övergreppen och avstod till följd av detta att göra aktivt motstånd för att på så sätt undvika att bli utsatt för än värre övergrepp. Även i detta senare skede av övergreppen bedömdes kvinnans tillstånd att vara hjälplöst. Högsta domstolen konstaterade att det måste göras en helhetsbedömning av situationen och att det kan finnas flera faktorer som tillsammans framkallar ett hjälplöst tillstånd. Kvinnan var påtagligt alkoholberusad vid den aktuella tidpunkten och domstolen fastslog att hennes alkoholpåverkan inverkat på hennes förmåga att bedöma situationen som hon befann sig i. Männen fälldes.

2.1.2 Åtal rörande hjälplöst tillstånd som ogillats

2.1.2.1 Hovrättens för Nedre Norrland dom 2006-06-30 i mål B 727-05

I detta fall stod en man åtalad för våldtäkt genom att med våld tvingat en kvinna till samlagsliknande ställning alternativt genomfört samlag eller samlagsliknande handling genom att otillbörligt utnyttja kvinnans psykiska störning. Mannen förnekade att det överhuvudtaget skulle ha inträffat sexuella handlingar mellan honom och den psykiskt störda kvinnan. En icke enhällig tingsrätt ogillade åtalet. Hovrätten fastställde tingsrättens domslut och fann att det var klarlagt att mannen på det sätt som målsäganden berättat hade genomfört samlag med henne. Hovrätten konstaterade dock att utredningen visade att kvinnan inte varit ett viljelöst och passivt offer för de

⁹ NJA 1997 s. 538

sexuella handlingar som mannen utfört utan att hon varit medveten om vad som skedde och att hon beslutade av avbryta samlaget när hon inte längre ville delta längre. Hovrätten ogillade åtalet av den anledningen att det inte kunde anses utrett att målsäganden befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd i den mening som åsyftas i våldtäktsbestämmelsen.

2.1.2.2 Borås tingsrätts dom 2006-05-03 i mål B 2509-05

I detta mål åtalades en man för våldtäkt genom att ha tvingat målsägande, en kvinna, till samlag genom att otillbörligt utnyttjat att hon till följd av berusning och sömn varit i ett hjälplöst tillstånd. Rätten konstaterade att kvinnans version av vad som inträffat var mer trovärdig än den tilltalades berättelse men att det inte var tillräckligt att fastslå att kvinnans uppgifter framstod som mer tillförlitliga än mannens. Det krävdes förutom detta att målsägandes berättelse vann stöd av övrig utredning för att det skulle kunna anses vara ställt utom rimligt tvivel att mannen begått den gärning han stod åtalad för. Efter övergreppet hade målsägande tagit kontakt med sin pojkvän och väninna. Väninnans berättelse om hur kvinnan agerat var stöd för målsägandes historia men enligt rätten var kvinnan trött och berusad när hon låg i sängen bredvid mannen. Domstolen menade att det inte var otänkbart att den tilltalade trott att kvinnan var vaken och inte motsatte sig samlaget. Mot bakgrund av denna omständighet och då utredningen i målet inte visade att kvinnan till följd av sin berusning befunnit sig i hjälplöst tillstånd ogillades åtalet.

2.2 Bevisning

Vad gäller bevisvärderingen i våldtäktsmål landar denna inte sällan i bedömningen av parternas, framför allt målsägandes, utsagor. Det är möjligt att döma en tilltalad enbart på målsägandes utsaga och mot den tilltalades förnekande men detta torde ske mycket sällan. I fall då den tilltalade förnekar att denne gjort sig skyldig till våldtäkt krävs generellt sett en omfattande stödbevisning för en fällande dom. Om den tilltalade förnekar och det inte finns vittne till brottet krävs det, för bifall till åtalet, vanligtvis att målsägande kan visa upp skador från våldtäkten.¹⁰ Rätten skall i vanlig ordning genom en bedömning av allt som framkommit i målet avgöra om det är ställt bortom allt rimligt tvivel att den tilltalade gjort sig skyldig till den gärning han står åtalad för¹¹.

Faktumet att en tilltalad hävdar att det förelegat samtycke från målsägande innebär att en ord mot ord-situation uppstår, vilket innebär att bevisningen i målet blir problematisk. Härav följer att en samtyckesinvändning kan vara

¹⁰ Sutorius, Helena, Kaldal, Anna *Bevisprövning vid sexualbrott*, Stockholm 2003, s. 139.

¹¹ Sutorius, Helena, Kaldal, Anna *Bevisprövning vid sexualbrott*, Stockholm 2003, s. 89, NJA 1992 s. 446.

en omständighet som talar för att ett åtal om våldtäkt inte kan styrkas. En samtyckesinvändning kan också vara en försvärande omständighet i de fall då domstolen bedömer att samlaget parterna emellan inte varit frivilligt. I dessa situationer erkänner den tilltalade genom sin invändning att ett samlag förekommit och kan till följd härav bli dömd medan en tilltalad som förnekar att ett samlag överhuvudtaget genomförts kan gå fri.¹²

2.2.1 Bevispraxis

2.2.1.1 NJA 1980 s. 725

I detta fall hade två kvinnor, E och K, varit ute en kväll och blivit erbjudna skjuts av två män, M och S. Kvinnorna påstod först att de blivit tvingade in i männens bil men ändrade sedan sin historia och sa att de hade fått lift av dem till den ena mannens lägenhet. Enligt E och K hade de där blivit våldtagna av M och S. M förnekade att han skulle ha haft samlag med E medan S sa att han hade haft samlag med K men att detta varit frivilligt från hennes sida. K hävdade dock att han med våld tvingat henne till samlaget. Ks version av händelseförloppet blev den avgörande bevisningen. Tingsrätten och hovrätten bedömde henne som trovärdig och ansåg åtalet för våldtäkt styrkt. I Högsta domstolen ändrade K sin utsaga och sa att hon inte kom ihåg så mycket av övergreppet. Hon vidhöll dock att hon inte ville ha samlag med S men kunde inte säga om S insett det. Högsta domstolen ansåg att Ks berättelse inte var trovärdig och friade S från anklagelsen om våldtäkt.

Vad gäller åtalet mot M förnekade han våldtäkt och hävdade att han inte var intresserad av att ha samlag med E. Domstolen bedömde Ms berättelse som osannolik och ställde upp en alternativ hypotes om att samlaget hade varit frivilligt. Denna hypotes innebar att det skett ett frivilligt samlag parterna emellan eller också att E misslyckats att visa M att hon inte samtyckt till den sexuella handlingen. Utan att M själv hävdade det förutsatte domstolen således att ett samtycke hade kunnat vara för handen. Domstolen såg således samtycke som en given del av definitionen för våldtäkt¹³. Enligt domstolen var det rimligt att tro att samlaget skett frivilligt. En förklaring till att M nekade till att det skett ett samlag ansåg domstolen kunde vara det faktum att han tidigare blivit dömd för sexualbrott och således var rädd för att rätten inte skulle tro honom om han medgav att han haft samlag med E. M friades av domstolen.

Vad gäller åtalet mot S ansåg Högsta domstolen att beviskravet utom rimligt tvivel inte var uppnått då K ändrade sin berättelse och inte längre ansågs trovärdig. Då det kom till anklagelserna mot M menade rätten att det påstådda samlaget med E hade kunnat vara frivilligt från hennes sida. Es

¹² Sutorius, Helena, Kaldal, Anna *Bevisprövning vid sexualbrott*, Stockholm 2003, s. 135.

¹³ Andersson, Ulrika *Hans (ord) eller hennes?*, Malmö 2004, s. 179.

samtycke till samlaget presumerades samtidigt som det inte bedömdes som trovärdigt att M inte var intresserad av att ha sex med henne¹⁴.

2.2.1.2 NJA 1991 s. 83

Allmän åklagare väckte åtal mot R, bl.a. för våldtäkt, enligt följande gärningsbeskrivning:

”R har under tiden sommaren 1987 - slutet av juli 1990 i sin och Hs gemensamma bostad i Smygehamn vid ett stort antal tillfällen genom våld tvingat H till samlag. Våldet har bestått i att R, sedan Hs böner om att lämna henne i fred förklingat ohörda, betvingat hennes fysiska motstånd genom att med kraft sära hennes ben och, då hon försökt komma loss, hålla ett kraftigt tag runt hennes armar och överkropp. Våldet har vidare ibland bestått i att han dessförinnan med kraft tvingat ner henne i sängen”. (Gärningsbeskrivningen justerades inför Högsta domstolen genom tillägget ”Vid något tillfälle har våldet bestått i att R lagt en kudde över Hs huvud.”)

Högsta domstolen konstaterade att ansvarspåståendena mot R endast grundade sig på Hs uppgifter. Det fanns varken direkta vittnesiakttagelser eller teknisk bevisning. Domstolen framhöll dock att avsaknaden av detta inte hindrade att bevisningen ändå kunde anses tillräcklig för en fällande dom men att det härför var en förutsättning att utredningen i målet visade att det var ställt utom rimligt tvivel att den åtalade gjort sig skyldig till den påstådda gärningen. Vad rätten hade att göra i förevarande fall var att bedöma trovärdigheten av Hs utsagor i ljuset av vad som i övrigt frambringades i målet.

Hs berättelse inför Högsta domstolen var lång och detaljerad och rätten ansåg att H gjorde ett trovärdigt intryck och att det därför inte kunde ifrågasättas att R faktiskt förövat våldtäkt mot henne. Vad det gäller omfattningen av våldtäkter som R utsatt H för, kunde hon närmare redogöra för fyra tillfällen då han genom våld tilltvingat sig samlag med henne. Domstolen konstaterade att det inte kunde råda något tvivel om att R förstått att dessa samlag skett mot Hs vilja.

Högsta domstolen uttalade att Hs utsagor var av sådan karaktär att det ansågs ställt utom rimligt tvivel att R under den i åtalet angivna tiden i varje fall vid ett antal tillfällen utöver de fyra tillfällen H närmare kunde redogöra för förövat våldtäkt mot henne. Justitierådet Nyström tillade: ”Ett särskilt problem är att det vid upprepade övergrepp, där de yttre förhållandena vid skilda gärningstillfällen är ganska likartade, kan vara svårt för den drabbade att i efterhand hålla isär olika händelser och att dels i detalj beskriva dem, dels precisera när och var de har utspelat sig./.../Om domstolen funnit övertygande bevisning föreligga att målsäganden utsatts för brott vid de tillfällen som kunnat beskrivas i detalj kan detta förhållande i och för sig utgöra stöd vid bedömningen av om målsägandens berättelse i övrigt skall förtjäna tilltro. Det ankommer emellertid på domstolen att, liksom i varje

¹⁴ Andersson, Ulrika *Hans (ord) eller hennes?*, Malmö 2004, s. 180.

annat brottmål, bedöma i vilken omfattning den påstådda handlingen kunnat preciseras och kan medföra ansvar”.

Sammanfattningsvis kan sägas att det som framkommer av fallet ovan är att huvudbevisningen i ett mål kan vara målsägandes uppgifter men att beviskravet ”ställt bortom rimligt tvivel” skall vara detsamma som i mål som innehåller också annan bevisning.

Avgörande för målets utgång var bl.a. att H bedömdes som trovärdig och att hennes berättelse ansågs förtjäna tilltro. Värt att beakta är att domstolen, trots att den konstaterat att R med våld tilltvingat sig samlag med H, diskuterar Hs vilja och bristande samtycke till de sexuella handlingarna.

2.2.1.3 NJA 2005 s. 712

Allmän åklagare väckte åtal mot L enligt följande gärningsbeskrivning, sammanfattningsvis:

”L har någon gång under år 2003 genom våld tvingat C till samlag. Våldet har bestått i att L tagit tag i henne bakifrån, lagt henne på sängen där han med sin kroppstyngd hållit fast henne, slitit av henne byxorna, utdelat flera slag mot hennes kropp och därefter tryckt en kudde över hennes ansikte under det att han genomfört samlaget.”

Högsta domstolen konstaterade att det i utredningen inte fanns andra uppgifter än Cs egna. Rätten hänvisade till uttalandena i NJA 1991 s. 83 och konstaterade att även om teknisk bevisning och vittnesiakttagelser saknas så kan bevisningen ändå vara tillräcklig för en fällande dom. Det är dock en förutsättning att det är ställt bortom rimligt tvivel att den tilltalade gjort sig skyldig till det som lagts honom till last. I fallet som domstolen hänvisade till fanns det stödbevisning, något som saknades i förevarande mål. Rätten ansåg att Cs berättelse var trovärdig men fastslog att den vaga tidsangivelsen för det påstådda brottet - någon gång under 2003 - och de problem som härav följde för den tilltalade att föra motbevisning medförde att det inte kunde anses ställt bortom rimligt tvivel att L gjort sig skyldig till våldtäkten han stod anklagad för. Åtalet lämnades utan bifall.

Jag vill mena att domstolen i förevarande mål resonerar på ett sätt som visar att det har skett en utveckling från resonemanget i NJA 1991 s. 83. I målet från år 2005 förefaller domstolen kräva mer omfattande bevisning i form av stödbevisning än vad rätten gjorde i 1991 års fall.

2.2.2 Sammanfattning av domstolarnas bevisvärdering

År 2007 publicerade Åklagarmyndigheten Utvecklingscentrum Göteborg en rättspromemoria¹⁵ rörande domstolarnas bevisvärdering i sexualbrottmål. Rapporten visar att de flesta ogillade åtalerna i våldtäktsmål beror på bristande bevisning. Vidare konstateras att åklagaren i de allra flesta fall åberopar stödbevisning och i de fall då åklagaren inte gör det har den tilltalade oftast erkänt gärningen. I de mål där ingen stödbevisning åberopats och den tilltalade dömts har speciella omständigheter förelegat. Den tilltalade har då dömts även för andra brott där bevisning förutom förhör med målsägande och tilltalad har åberopats. Sammanfattningsvis kan konstateras att en tilltalad sällan döms mot sitt nekande.¹⁶

2.2.3 Kvinnans moral och bevisvärdering

Helena Sutorius och Anna Kaldal menar att bevisprövningen i Sverige, i fall då bevisningen är svag, i allt för stor utsträckning fokuseras på kvinnans trovärdighet i ett vidare perspektiv. Kvinnans allmänna trovärdighet, hennes sexualliv och uppförande under och efter den påstådda sexuella gärningen får en allt för omfattande betydelse vid bevisvärderingen. Dessa omständigheter är inte relevanta för bevisningen i målet men används ändå i allt för hög grad som hjälpfakta i värderingen av kvinnans trovärdighet.¹⁷

Kvinnans trovärdighet kring det påstådda övergreppet måste bedömas utifrån den specifika situationen, vilket innebär att användandet av dessa hjälpfakta utgör en motsvarande bedömning av kvinnans skyddsvärdhet. Konsekvensen av detta blir, menar Sutorius och Kaldal, att en kvinna som anses ha levt ett sedligt och moraliskt korrekt liv innan det påstådda övergreppet bedöms som mer trovärdig än den kvinna som levt ett mer "lösaktigt" liv. Det kan till och med bli så att den kvinna som bedöms ha levt ett "syndigt" liv lastas negativt vad gäller trovärdighetsbedömningen.¹⁸

Sutorius och Kaldal konstaterar att även om tvångsrekvisitet i våldtäktsbestämmelsen skulle tas bort och ersättas med ett samtyckesrekvisit så skulle förutsättningarna för bevisvärderingen inte ändras. Att se till kvinnans tidigare sexuella leverne och uppförande under och efter den påstådda gärningen skulle fortfarande vara irrelevant och kan inte ses som avgörande omständigheter i bedömningen om en våldtäkt har ägt rum i det konkreta fallet. Det är inte korrekt att rätten skall se till de

¹⁵ Åklagarmyndigheten Utvecklingscentrum Göteborg, *RättsPM 2007:13*

¹⁶

[http://www.aklagare.se/upload/Media/Nyheter/2007%2013%20Bevisv%C3%A4rdering%20sexualbrottm%C3%A5l%20\(2\).pdf](http://www.aklagare.se/upload/Media/Nyheter/2007%2013%20Bevisv%C3%A4rdering%20sexualbrottm%C3%A5l%20(2).pdf) 080602

¹⁷ Sutorius, Helena, Kaldal, Anna *Bevisprövning vid sexualbrott*, Stockholm 2003, s. 177.

¹⁸ Sutorius, Helena, Kaldal, Anna *Bevisprövning vid sexualbrott*, Stockholm 2003, s. 177.

inblandade parternas sexuella moral utan bevisprövningen i målet måste utgå ifrån parternas uppgifter om vad som hände i det aktuella fallet.¹⁹

Sutorius och Kaldal anser vidare att även om våldtäktsbestämmelsen skulle baseras på ett bristande samtycke så måste mannens uppsåt att kränka kvinnans vilja utgöra det centrala i bevisprövningen. Fokus i prövningen i målet skall således ligga i mannens uttalanden om hur den sexuella handlingen kom att ske och hans eventuella invändning till gärningen, hur han kom att tolka kvinnan som att hon gick med på det hela.²⁰

2.2.4 Parternas relation och bevisvärdering

Bevisläget påverkas i allmänhet av den målsägandes och tilltalades relation. Möjligheten att vinna framgång med en samtyckesinvändning är typiskt sett en sådan situation där parternas relation kan påverka bevisläget²¹. Särskilt fall där parterna har eller har haft en sexuell relation utgör svårigheter ut bevisynpunkt. Direkt bevisning saknas ofta i dessa fall och en tilltalad som hävdar att samtycke från motparten har förelegat har möjlighet till framgång med sin invändning då det framkommit att parterna tidigare haft en sexuell relation med varandra. Rätten kräver generellt att bevisningen i målet är stark när parterna tidigare haft en sexuell relation eller då den tilltalade gjort en samtyckesinvändning.²² I andra fall, som vid en överfallsvåldtäkt är en samtyckesinvändning inte relevant. Det blir sällan svårigheter ur bevisynpunkt i sådana fall då det inte föreligger någon presumtion för att en kvinna samtycker till samlag vid en överfallsvåldtäkt²³. Vid en så kallad upprägningsvåldtäkt, d.v.s. en våldtäkt som inträffat efter att parterna träffat varandra på krogen eller liknande, blir en samtyckesinvändning en försvårande omständighet ur bevishänseende då den misstänkte inte nödvändigtvis har direkta förutsättningar att få gehör för sin invändning²⁴.

¹⁹ Sutorius, Helena, Kaldal, Anna *Bevisprövning vid sexualbrott*, Stockholm 2003, s. 177f.

²⁰ Sutorius, Helena, Kaldal, Anna *Bevisprövning vid sexualbrott*, Stockholm 2003 s. 183.

²¹ Sutorius, Helena, Kaldal, Anna *Bevisprövning vid sexualbrott*, Stockholm 2003, s. 124.

²² Sutorius, Helena, Kaldal, Anna *Bevisprövning vid sexualbrott*, Stockholm 2003, s. 140.

²³ Sutorius, Helena, Kaldal, Anna *Bevisprövning vid sexualbrott*, Stockholm 2003, s. 169.

²⁴ Sutorius, Helena, Kaldal, Anna *Bevisprövning vid sexualbrott*, Stockholm 2003, s. 124, 127.

3 Engelsk rätt

Engelsk lagstiftning om våldtäktsbrottet bygger på bristande samtycke²⁵, vilket innebär att en våldtäkt anses begången om den ena parten inte samtycker till den sexuella handlingen. Inför ändringen av våldtäktsbestämmelsen i Sverige år 2005 studerade sexualbrottskommittén hur den engelska rättens våldtäktsreglering var utformad samt hur den fungerade i praktiken.

I korthet lyder den engelska våldtäktsbestämmelsen²⁶:

Rape

(1) A person (A) commits an offence if-

(a) he intentionally penetrates the vagina, anus or mouth of another person (B) with his penis,

(b) B does not consent to the penetration, and

(c) A does not reasonably believe that B consents

(2) Whether a belief is reasonable is to be determined having regard to all the circumstances, including any steps A has taken to ascertain whether B consents.

Av bestämmelsen framgår att endast en man kan begå våldtäkt och att han gör sig skyldig till detta om han har samlag eller annat därmed jämförligt sexuellt umgänge med en annan person som inte samtyckt därtill. Vad som krävs för att en gärningsman skall kunna dömas för våldtäkt är dock att han kände till att den andra personen inte samtyckte eller att han var likgiltig inför detta. Bestämmelsen berör således överhuvudtaget inte frågan om tvång utan ansvaret för våldtäkt baseras uteslutande på ett bristande samtycke. Förekomsten av våld eller hot om våld kan dock användas som bevisning för att offret inte samtyckt till den aktuella sexuella handlingen. Samtycket skall ha lämnats av fri vilja och måste lämnas av en person som har kapacitet att förstå innebörden av det²⁷. Bristen på samtycke behöver inte ha kommunicerats i vare sig ord eller handling²⁸. När det undersöks om gärningsmannens uppfattning om samtycket var uppriktigt och rimligt studeras bland annat vad mannen gjorde för att försäkra sig om att ett samtycke förelåg. Om samlaget föregicks eller genomfördes med våld, offret sov eller på grund av handikapp var förhindrad att förmedla samtycke presumeras att samtycke inte var för handen. Det måste visas att gärningsmannen var medveten om att någon av de uppräknade situationerna

²⁵ Sexual Offences Act 2003 section 1.

²⁶ Sexual Offences Act 2003 section 1.

²⁷ Sexual Offences Act 2003 section 74.

²⁸ R. v. Olugboja [1981] 2 WLR 585 s 593.

förelåg. Gärningsmannen kan dock försöka visa att ett samtycke trots allt existerade.²⁹

3.1 Betydelse av begreppet samtycke

Begreppet samtycke kom att specificeras genom rättsfallet *Olugboja*³⁰. Bakgrunden i fallet var följande. Två kvinnor blev en kväll erbjudna skjuts hem av två män. Istället för att skjutsa kvinnorna hem körde männen dem till den ena mannens bostad. Efter att kvinnorna vägrat följa med in och börjat gå därifrån blev de upphunna av en av männen som våldtog den ena kvinnan. Därefter gick de tre gemensamt tillbaka till mannens bostad där den andra mannen sa till kvinnan som just blivit våldtagen att han tänkte ha samlag med henne. Hon grät och berättade att hon precis hade blivit våldtagen men mannen insisterade på att ha samlag med henne och sa att han sedan skulle skjutsa henne hem. Utan att kvinnan gjorde motstånd genomförde mannen samlaget.

Domstolen diskuterade om det för ansvar för våldtäkt var nödvändigt att samtycket var framkallat av våld, hot eller bedrägeri eller om det var tillräckligt att visa att målsäganden faktiskt inte samtyckt. Det avgörande var om det vid tiden för samlaget funnits samtycke. Domstolen framhöll att samtycke kan vara allt ifrån lust till motstridigt medgivande men också att det är skillnad mellan samtycke och underkastelse. För att målsäganden skulle ha kunnat samtycka till samlaget måste hon haft frihet och kapacitet att göra det. I detta fall hade målsäganden blivit vilseledd och förd hem till en av gärningsmännen, varför hon inte kunde antas haft en sådan frihet. Det framhölls även att målsäganden underkastat sig samlaget och därmed kunde hon inte anses ha givit sitt samtycke, även om hon inte gjort motstånd. Männen dömdes för våldtäkt.

3.2 Gärningsmannens insikt och uppfattning

En man kan försvara sig mot en anklagelse om våldtäkt genom att hävda att han trodde att det förelåg samtycke från den andra parten. Fallet *Morgan*³¹ visar hur denna regel kom att utformas. Bakgrunden till fallet var att en man hade bjudit in tre arbetskamrater till sitt hem för att ha samlag med hans fru. Han sa att hon var "kinky" och skulle göra motstånd mot ett samlag eftersom det gav henne extra njutning. Männen hävdade i rätten, då de stod anklagade för våldtäkt, att de hade trott att det förelåg samtycke från

²⁹ Sexual Offences Act 2003 section 75.

³⁰ *R. v. Olugboja* [1981] 2 WLR 585.

³¹ *R. v. Morgan* [1976] AC 183.

kvinnan. Domstolen konstaterade att om mannen genuint trodde att kvinnan samtyckt kunde de inte dömas för våldtäkt. Domstolen kom fram till att det inte kunde bevisas att mannen inte uppriktigt trodde att samtycke från kvinnan fanns, vilket innebar att de friades från anklagelserna om våldtäkt.

Fallet Morgan ledde fram till att lagen ändrades så att det nu måste röra sig om en rimlig tro, d.v.s. en genuin och objektivt sett rimlig uppfattning, från mannen att den andra parten samtyckt till den sexuella handlingen³².

3.3 Statistik avseende våldtäktsbrottet

Då England och Sverige har så skilda rättssystem är det svårt att jämföra de olika lagstiftningarna. Det kan dock fastslås att antalet polisanmälningar och väckta åtal vad gäller misstanke om våldtäkt inte är fler i England än i Sverige. Att ta bort kravet på tvång i våldtäktsbestämmelsen och ersätta det med ett samtyckesrekvisit skulle med stöd av den engelska statistiken inte behöva leda till att fler skyldiga våldtäktsmän döms.³³

³² Allen, Michael *Textbook on Criminal Law*, Oxford 2005 s. 360.

³³ SOU 2001:14 s. 138.

4 Europadomstolens praxis

4.1 Bulgariendomen

I fallet M.C v. Bulgaria³⁴ uttalade Europadomstolen att det åligger medlemsstaterna att effektivt bestraffa sexuella övergrepp som innebär en handling utan samtycke³⁵. Frågan i målet gällde i vilken omfattning krav på brukande av våld eller hot om våld från gärningsmannens sida respektive aktivt motstånd från offrets sida för våldtäktsansvar stod i strid mot artiklarna 3 och 8 i Europakonventionen³⁶. M.C gjorde gällande att bulgarisk lag och praxis inte utgjorde tillräckligt skydd mot våldtäkt och andra sexuella övergrepp.

4.1.1 Bakgrunden

M.C hävdade att hon när hon var 14 år gammal blivit våldtagen av två män. M.C hade vid tiden aldrig haft samlag och vid den första våldtäkten hade hon inte ork att kämpa emot eller att skrika. Vid den andra våldtäkten, vilken skedde kort efter den första, uppgav M.C att hon bad gärningsmannen att sluta men att hon inte hade kraft att göra fysiskt motstånd. Gärningsmännen hävdade att M.C samtyckt till de sexuella handlingarna. Brottsutredningen lades ner med motiveringen att det inte kunnat styrkas att det förekommit våld eller hot om våld eller att M.C gjort motstånd.

4.1.2 Europadomstolens utlåtande

Europadomstolen konstaterade att de flesta europeiska länder har en lagstiftning om våldtäkt som uppställer krav på våld eller hot om våld men att vikten i praxis läggs vid avgörandet om det förelegat samtycke. Kravet på våld eller hot om våld har således i praktiken ersatts med ett krav att den sexuella gärningen genomförts utan kvinnans samtycke. Vidare uppställer de flesta europeiska länder inte något krav på att offret skall ha gjort fysiskt motstånd. Domstolen konstaterade att Europarådets medlemsländer enats om att det är nödvändigt att bestraffa sexuella handlingar utan samtycke. Det skall inte ha betydelse om offret gjort motstånd eller inte. Syftet är att skapa ett effektivt skydd mot våld för kvinnor.³⁷

³⁴ Application no, 39272/98 4 dec 2003.

³⁵ M.C v. Bulgaria para. 166.

³⁶ Art 3: Förbud mot tortyr. Art 8: Rätt till skydd för privat- och familjeliv.

³⁷ M.C v. Bulgaria para. 156-166.

Europadomstolen påpekade även att det åligger medlemsstaterna att införa lagstiftning som effektivt bestraffar sexuella övergrepp som begås utan samtycke. Lagstiftningen får vidare inte innehålla krav på fysiskt motstånd från offrets sida. Det är upp till medlemsländerna att bedöma hur regleringen skall se ut.³⁸

I förevarande fall konstaterade Europadomstolen att Bulgarien bröt mot Europakonventionen genom att inte uppställa ett tillräckligt effektivt straffrättsligt system för att bestraffa våldtäkt och andra sexuella övergrepp.³⁹

4.2 Bulgariendomens betydelse för svensk rätt

Europadomstolens dom väcker frågan om svensk lagstiftning rörande våldtäktsbrottet är tillräcklig. Måste Sverige, för att uppfylla Europakonventionens krav, införa en våldtäktsbestämmelse som bygger på bristande samtycke? Madeleine Leijonhufvud är av åsikten att Sverige genom att inte införa en samtyckesreglering bryter mot Europakonventionen. Hon menar att det inte är tillräckligt att vår nuvarande lagstiftning inte uppställer krav på att offret skall ha gjort fysiskt motstånd när det de facto uppställs krav på våld eller hot om våld. På så sätt och i strid mot konventionen, menar Leijonhufvud, täcker inte den svenska våldtäktsbestämmelsen varje sexuell handling som företagits utan samtycke.⁴⁰

Per Ole Träskman delar inte Leijonhufvuds tolkning av Bulgariendomen. Han pekar bl.a. på att de i de flesta europeiska strafflagar ingår ett objektivt tvångsrekvisit i våldtäktsregleringen. Vidare menar Träskman att Bulgariendomen inte kan tolkas så att varje sexuell handling som sker med bristande samtycke skall dömas som våldtäkt. Huruvida en gärning är straffbelagd bestäms inte utav brottsrubriceringen varför det svenska rättsläget bör granskas med stöd av regleringen om våldtäkt, sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn och sexuellt ofredande. Utöver detta påpekar Träskman att den praktiska tillämpningen av rätten måste utredas för att på ett riktigt sätt kunna bedöma rättsläget.⁴¹

³⁸ M.C v. Bulgaria para. 154, 166.

³⁹ M.C v. Bulgaria para. 187.

⁴⁰ Leijonhufvud, Madeleine *Våld och sex- hur skyddar den nya sexualbrottslagstiftningen?* <http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/Kr%C3%B6nika/49F851E137C865DEC1256FBD005565FB?opendocument> 080102 och Leijonhufvud, Madeleine *Ny svensk sexualbrottsregleringen lag i otakt med tiden ur Väkiivalta. Seuraamukset ja haavoittuvuus* s. 306.

⁴¹ Träskman, Per Ole *Har det gått mus i kvinnofriden? I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud* s. 332f.

4.2.1 NJA 2004 s. 231

Frågan om huruvida Sverige lever upp till Europakonventionens krav kom upp i det så kallade Tumbamålet. Den centrala frågan i målet var om offret befunnit sig i ett sådant hjälplöst tillstånd som avsågs i våldtäktsregleringen men Högsta domstolens domskäl anses baseras på ett konstaterande att Sveriges sexualbrottslagstiftning överensstämmer med Europakonventionen.⁴² Högsta domstolen framhöll att den grundläggande frågan i mål om våldtäkt eller sexuellt tvång är om det förelegat samtycke. Eventuellt tvång eller hot som kan ha förekommit under den sexuella gärningen anses tjäna som bevis på bristande samtycke.

⁴² Wersäll, Fredrik och Rapp, Kajsa *Utan samtycke- Om våldtäktsbrottets konstruktion i svensk rätt I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Stockholm 2007, s. 434.

5 Vore en samtyckesreglering lämplig i Sverige?

5.1 Argument för en samtyckesreglering

5.1.1 Straffrättens utveckling

Utgångspunkten för Sveriges sexualbrottslagstiftning är det sexuella självbestämmandet⁴³. Fredrik Wersäll och Kajsa Rapp menar att ett införande av en reglering som grundas på bristande samtycke kan vara ett förtydligande av denna utgångspunkt. Att lägga ett samtycke till grund för lagstiftningen på detta område för att på så sätt manifesteras det sexuella självbestämmandet, menar de, kan utgöra ett principiellt viktigt värde.⁴⁴

Madeleine Leijonhufvud anser att den senaste lagändringen i våldtäktsregleringen inte ens materiellt sett täcker alla påtvingade sexuella handlingar. Hon menar att lagen inte skyddar den som blivit påtvingad en sexuell gärning men inte gjort motstånd. Förutom i det fall då det kan bevisas att offret befunnit sig i hjälplöst tillstånd krävs det för straffansvar att gärningsmannen använt sig av våld eller hot om våld. Som exempel säger Leijonhufvud att ett fall då ”en 16-årig flicka, som inte gjort motstånd utan ’gått ur sin kropp’ när en grupp män börjat antasta henne sexuellt och som legat som en livlös trasa medan övergreppet pågick” inte utgör ett brott. Leijonhufvud påstår vidare att det är straffritt att genomföra en sexuell handling mot någon som inte lämnat sitt samtycke. Hon menar att kvinnans vilja fungerar som bevisfaktum om hon klart och tydligt gjort motstånd mot det våld som förekommit under handlingen.⁴⁵

5.1.2 Lagens normerande verkan och kvinnofriden

En våldtäktsbestämmelse baserad på bristande samtycke kan komma att förstärka offrets ställning. Då nästan uteslutande kvinnor är offer vid

⁴³ Prop. 2004/05:45 s. 37.

⁴⁴ Wersäll, Fredrik och Rapp, Kajsa *Utan samtycke- Om våldtäktsbrottets konstruktion i svensk rätt I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Stockholm 2007, s. 439.

⁴⁵ Leijonhufvud, Madeleine *Ny svensk sexualbrottsreglering- en lag i otakt med tiden I: Väkiälta. Seuraamukset ja haavoittuvuus*, Helsingfors 2006, s. 303, 306.

sexualbrott skulle en sådan reglering även kunna bidra till jämställdheten mellan män och kvinnor på så sätt att kvinnans roll skulle stärkas.⁴⁶

Christian Diesen menar att det viktigaste skälet för att införa en samtyckesreglering ligger i ovanstående argument. Han menar att en samtyckesreglering kommer leda till ökad jämställdhet mellan könen och att kvinnans rätt till sexuellt självbestämmande skulle bli större. Det skulle vara en positiv signal till alla män om att alltid försäkra sig om att ett samtycke till sexuellt samliv föreligger från den andra parten. Detta skulle enligt Diesen bidra till en ideologisk och moralisk utveckling⁴⁷. Vidare menar Diesen att en samtyckesreglering hade skyddat unga flickor från att ofrivilligt engagera sig i sexuella aktiviteter. Med en våldtäktsbestämmelse som uppställer krav på våld eller hot om våld får dessa flickor ingen rättvisa när inget våld förekommit eller när det inte går att bevisa något tvång. Diesen menar att en samtyckesreglering som sådan ändå inte idealisk ur jämställdhetssynpunkt. Mannen kommer fortfarande ses som ett subjekt och kvinnan som ett objekt. Problemet är att objektet skall förhålla sig till subjektets sexuella önskningsar och inte tvärt om. En reglering baserad på bristande samtycke är dock enligt Diesen ett steg i rätt riktning.⁴⁸

5.1.3 Kravet på tvång är redan uttunnat

Kravet på tvång i våldtäktsbestämmelsen är uttunnat. Allt våld omfattas av bestämmelsen, vilket t.ex. innebär att en knuff som inte vållar kroppsskada eller smärta kan leda till ansvar för våldtäkt. Ett sådant ansvar kan även föreligga om gärningsmannen stoppar upp offrets pågående rörelse.⁴⁹ Även om kravet på tvång tas bort så får ett eventuellt våld eller hot om våld betydelse i den straffrättsliga prövningen om en sexuell handling skett utan samtycke. Genom ett utrett tvång skulle det bevisas att den sexuella handlingen skett utan samtycke och därmed skulle en våldtäkt kunna bevisas.⁵⁰

5.1.4 Offrets ställning i processen

Med en reglering som bygger på bristande samtycke måste åklagaren bevisa avsaknad av samtycke från offret. Till följd av detta har åklagaren möjlighet och motiv till att ställa frågor, som normalt inte förekommer i en domstol,

⁴⁶ SOU 2001:14 s. 125f.

⁴⁷ Diesen, Christian *Tagande med våld I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Stockholm 2007 s. 63, 65.

⁴⁸ Diesen, Christian *Tagande med våld I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Stockholm 2007 s. 65f.

⁴⁹ Holmqvist, Lena m.fl. *Brottsbalken En kommentar Del I (1-12 kap.) Brotten mot person och förmögensbrotten m.m.*, Stockholm 2005 s. 6:9.

⁵⁰ SOU 2001:14 s. 126.

till gärningsmannen. Huvudfrågan blir vad han har gjort och hur han agerat för att kunna hävda att ett samtycke förelåg. Madeleine Leijonhufvud menar att den svenska domstolen i dagsläget inte tar sitt ansvar genom att mannens handlande inte utreds tillräckligt i processen. En förklaring till detta kan enligt Leijonhufvud vara att våldtäktsbestämmelsen ser ut som den gör. Om den som står som anklagad för våldtäkt förnekar brott så kommer åtalet, med en reglering som bygger på tvång, att stå och falla med vad som kan visas om hur kvinnan betett sig under våldtäkten. Med en samtyckesreglering kommer offrets ställning i processen att bli starkare då offrets vilja blir det centrala.⁵¹

5.2 Argument mot en samtyckesreglering

5.2.1 Risk för en tillbakagång

Ett införande av en samtyckesreglering skulle kunna vrida rättsutvecklingen tillbaka. En reglering som endast baseras på bristande samtycke kan komma att innebära att brottsutredningen fokuseras på offret, något som lagstiftaren historiskt sett försökt att komma ifrån. Av en samtyckesreglering följer att det måste utredas hur kvinnan uttryckte sitt bristande samtycke till den sexuella gärningen. Frågor som vilket förhållande kvinnan hade till gärningsmannen och hur kvinnan uppträdde innan och under övergreppet följer också av utredningen om huruvida ett samtycke existerat eller inte. Om kvinnan burit utmanande kläder eller varit berusad är frågor som kan tyckas vara otillbörliga att ta upp i en rättslig utredning men kommer troligen ändå diskuteras i de olika rättsliga övervägandena. En sådan utveckling, att brottsutredningen och domstolsprocessen inriktas på offret, är ett steg tillbaka i rättsutvecklingen.⁵²

Fredrik Wersäll och Kajsa Rapp menar att införandet av en samtyckesreglering inte hade medfört att större fokusering lagts på offret i processen. De menar att det är mycket vanligt att bevisningen i sexualbrottsmål i huvudsak består av parternas uppgifter, vilket innebär att oavsett om våldtäktsbestämmelsen grundas på tvång eller bristande samtycke så har offrets redogörelse stor betydelse. Det är ofrånkomligt att offret i viss mån hamnar i centrum i processen då det måste vara tillåtet att ställa frågor till offret för att bedöma dennes trovärdighet. Det hela handlar enligt Wersäll och Rapp om att upprätthålla rättssäkerheten.⁵³

⁵¹ Leijonhufvud, Madeleine *Ny svensk sexualbrottsreglering- en lag i otakt med tiden I: Väkiivalta. Seuraamukset ja haavoittuvuus*, Helsingfors 2006, s. 306f.

⁵² Prop. 2004/05:45 s. 37f. , SOU 2001:14 s. 128.

⁵³ Wersäll, Fredrik och Rapp, Kajsa *Utan samtycke- Om våldtäktsbrottets konstruktion i svensk rätt I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Stockholm 2007, s. 439.

5.2.2 Lagens normerande verkan och kvinnofriden

Att presumera att en samtyckesreglering skulle stärka allmänpreventionen inför våldtäktsbrottet är att sätta allt för stor tilltro till straffrätten. Det finns inte några belägg för att kvinnans rättsliga ställning skulle stärkas genom en reglering som baseras endast på bristande samtycke. Allmänhetens normer kring våldtäktsbrottet skulle kunna påverkas i negativ riktning om fokuseringen hamnar på offret i sådan grad att diskussioner uppstår om att kvinnan uppträtt på sådant sätt att hon får skylla sig själv.⁵⁴

Per Ole Träskman menar att det inte är korrekt, som Christian Diesen hävdar, att kvinnofriden är mer hotad idag än tidigare. Han menar att rättssäkerhetsintressen och rättsskyddsintressen måste avvägas på ett övertänt sätt men att lagstiftningen inom det aktuella området under all tid utvecklats för att stärka kvinnornas rättsskydd.⁵⁵

5.2.3 Tillämpningssvårigheter

En samtyckesreglering träffar inte bara överfallsvåldtäkter, vilket är den form av våldtäkt som kanske tas som utgångspunkt i diskussionen om en sådan reglering är lämplig att införa i svensk rätt, utan våldtäkter som sker i parförhållande eller mellan två tillfälligt bekanta skall också inräknas. En bestämmelse där skuldfrågan endast avgörs av ett bristande samtycke måste i den praktiska rättstillämpningen anpassas till dessa olika situationer. Frågan är hur ett samtycke skall kunna bevisas och anses giltigt om en sexuell gärning sker inom ett parförhållande. Det kanske ligger närmare till hands att tro att underkastelse, snarare än samtycke, kan vara för handen i flera av sådana fall, vilket innebär att gärningen inte kan anses vara ett brott enligt en samtyckesreglering.⁵⁶

5.2.4 Kravet på tvång är redan uttunnat

Kravet på tvång är uttunnat. Situationer där gärningsmannen tvingat isär offrets ben eller då han genom sin kroppstyngd hindrat offrets rörelsefrihet under övergreppet har ansetts som tillräckligt för att döma för våldtäkt.⁵⁷ Genom den senaste lagändringen i våldtäktsregleringen är det nu tillräckligt för straffansvar att gärningsmannen brukat sådant olaga tvång som avses i

⁵⁴ SOU 2001:14 s. 129.

⁵⁵ Träskman, Per Ole *Har det gått mus i kvinnofriden? I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud, Stockholm 2007*, s 335.

⁵⁶ SOU 2001:14 s. 129f.

⁵⁷ NJA 1988 s. 40, NJA 1993 s. 310.

Brottsbalken 4:4⁵⁸. Det kan därför ifrågasättas om en reglering baserad på bristande samtycke i praktiken skulle leda till så stora förändringar⁵⁹.

5.2.5 Brottsbalkens systematik

Det grundläggande inom straffrätten är att det är gärningsmannens handlingar som skall stå i centrum för den rättsliga utredningen och för frågan om denne gjort sig skyldig till brott och vilken rubricering brottet skall få. Det är domstolen som skall värdera och kritisera den åtalades agerande och motiv samt beakta karaktären och omfattningen av det våld eller hot som gärningsmannen använt sig av under det sexuella övergreppet samt graden av den kränkning som offret blivit utsatt för. Vad som är av betydelse för prövningen är således den objektiva karaktären av ett övergrepp och en samtyckesreglering skulle bryta mot detta grundläggande synsätt, vilket bl.a. medför att en större önskad fokusering hamnar på offret. I det svenska rättssystemet har åklagaren bevisbördan i brottmålsprocessen och med en reglering som endast grundar sig på bristande samtycke skulle ofrånkomligen offrets beteende hamna i centrum då åklagarens uppgift kommer att vara att just bevisa att den sexuella handlingen utförts utan samtycke.⁶⁰

En samtyckesreglering kan också innebära många sexuella övergrepp kan komma att klassificeras som våldtäkt trots att straffvärdet på dessa övergrepp inte är lika högt. Med detta skulle styrkan i våldtäktsbegreppet riskeras att tunnas ut.⁶¹

5.2.6 Svårigheter att definiera samtycke

Brottsbalken 24:7 stadgar att en gärning som någon begår med samtycke från den mot vilken den riktas utgör brott endast om gärningen, med hänsyn till den skada, kränkning eller fara som den medför, dess syfte och övriga omständigheter, är oförsvarlig. Om det av ett enskilt straffstadgande framgår att ett samtycke inte utgör en ansvarsfrihetsgrund är bestämmelsen inte tillämplig. Tillämpningen av samtycke i en våldtäktsbestämmelse borde vara överensstämmande med generella regler om betydelsen av ett samtycke⁶². För att ett samtycke skall leda till ansvarsfrihet enligt Brottsbalken 24:7 krävs att samtycket är giltigt. Rekvisiten för ett giltigt samtycke är att det skall ha lämnats av någon som är behörig att förfoga över det aktuella intresset, att den som lämnat samtycket är kapabel att

⁵⁸ Prop. 2004/05:45 s. 44.

⁵⁹ Wersäll, Fredrik och Rapp, Kajsa *Utan samtycke- Om våldtäktsbrottets konstruktion i svensk rätt I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Stockholm 2007, s. 440.

⁶⁰ SOU 2001:14 s. 131f.

⁶¹ SOU 2001:14 s. 132.

⁶² SOU 2001:14 s. 133.

förstå innebörden av detta, att det lämnats frivilligt, att det är allvarligt menat samt att det lämnats med full insikt om relevanta förhållanden. Samtycket skall föreligga vid gärningen och det är tillräckligt med ett tyst inre samtycke.⁶³ Detta innebär troligen att den åtalade vid en reglering som endast bygger på bristande samtycke till sitt försvar ofta kommer åberopa att det existerat ett tyst samtycke från offret. Med anledning av detta är risken återigen att särskild fokus läggs vid offret och hur denne uppträtt vid den sexuella gärningen.⁶⁴

Om ett samtycke kan vara tyst skulle man kunna hävda att ett bristande samtycke också skulle kunna uttryckas tyst. Frågan är då hur en misstänkts rättsäkerhet kommer att se ut vid en sådan reglering. För att en gärningsman skall fällas till ansvar måste det visas att han haft uppsåt till handlingen eller i vart fall att han insett att offret inte ville medverka i den sexuella handlingen. Frågan är hur en misstänkt gärningsman skulle kunna bemöta ett påstående från offret att ett tyst bristande samtycke förelegat.⁶⁵

Bevisproblematiken menar Fredrik Wersäll och Kajsa Rapp är det främsta skälet mot att införa en samtyckesreglering. De påpekar att ett bristande samtycke måste vara täckt av gärningsmannens uppsåt och att åklagaren har bevisbördan för att så varit fallet. Denna bevisbörda blir nästintill omöjlig att klara i fall då den åtalade åberopar att det förelegat ett tyst samtycke från den andra parten. Wersäll och Rapp menar att det förefaller oerhört svårt att bevisa vad en gärningsman förstått eller borde ha förstått om den andra personens vilja om personen inte tydligt uttrycker den.⁶⁶

5.3 Har inte Sverige redan en samtyckesreglering?

Som tidigare påpekats konstaterade Högsta domstolen i Tumbamålet att ”Bristen på samtycke är grundläggande när fråga om våldtäkt eller sexuellt tvång prövas och det våld, hot eller tvång som förekommit kan sägas tjäna som bevis på att det sexuella umgänget inte varit frivilligt”. Domstolens uttalande visar att Sverige redan tillämpar en samtyckesreglering även om lagen som sådan inte ställer upp ett samtyckesrekvisit.

Per Ole Träskman menar att det står klart att våldtäktsbestämmelsens första stycke redan bygger på ett samtyckesrekvisit. Han menar att det inte går att

⁶³ Holmqvist, Lena m.fl. *Brottsbalken En kommentar Del II (13-24 kap.) Brotten mot allmänheten och staten m.m.* Stockholm 2005, s. 24:61f.

⁶⁴ Prop. 2004/05:45 s. 37, SOU 2001:14 s. 134.

⁶⁵ SOU 2001:14 s. 134.

⁶⁶ Wersäll, Fredrik och Rapp, Kajsa *Utan samtycke- Om våldtäktsbrottets konstruktion i svensk rätt I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Stockholm 2007, s. 339f.

tvunga någon som samtycker till samlag. Om någon form av tvång brukas mot en person innebär det de facto att denna person inte samtycker.⁶⁷

5.3.1 NJA 1988 s. 40

Det så kallade Solariefallet rör frågan om kvinnans sexuella självbestämmande rätt. I målet stod N anklagad för våldtäkt mot A och sexuellt ofredande av Å. Här kommer endast anklagelsen för våldtäkt att behandlas.

Bevisningen i målet bestod av As egen utsaga samt vittnesberättelser om hur A uppträtt efter övergreppet. Högsta domstolen fastslog att det inte fanns någon teknisk bevisning att tillgå i fallet samt att det inte fanns några konkreta vittnesiakttagelser, varför målsägandes utsaga skulle behandlas med stor försiktighet. Även förhållanden som talar mot målsägandes utsaga måste utredas. Domstolen framlade därför en alternativt händelseutveckling för att utreda om det förekommit ett samlag mellan parterna men att detta kunde betraktas som frivilligt från målsägandes sida eller att den tilltalade hade uppfattat situationen så att han trodde att målsäganden genomförde samlaget av fri vilja. Anledningen till att domstolen fann det nödvändigt att ställa upp denna alternativa hypotes var att målsäganden inte påkallat uppmärksamhet under övergreppet, som skedde i ett lyhört rum i den tilltalades hälsoklubb, att hon pratat lugnt med den tilltalade under och efter samlaget samt att den tilltalade, om samlaget var ofrivilligt från målsägandes sida och hon påkallat uppmärksamhet, hade riskerat att förlora sin rörelse.

Högsta domstolen konstaterade att det var bevisat att det skett ett samlag mellan N och A och att den centrala frågan i målet med anledning av detta konstaterande var om rekvisiten för våldtäkt kunde anses uppfyllda. Domstolen fastslog att sexualbrottslagstiftningen bygger på att en kvinnas ovilja till att ha sexuellt umgänge ovillkorligen skall respekteras i varje fall. Något fysiskt motstånd från kvinnan krävs inte om hon på annat sätt motsätter sig mannens vilja till en sexuell handling. Domstolen bedömde A som trovärdig när hon redogjorde för att hon bad N att sluta och gjorde så mycket motstånd som hon kunde när N genom sin kraft och tyngd tilltvungade henne samlag och fann åtalet styrkt.

5.3.2 Kommentar till NJA 1988 s. 40

Fallet visar att Högsta domstolen i sin bedömning, genom att diskutera kvinnans vilja och motstånd, tar utgångspunkt i kvinnans rätt till att själv bestämma över sin egen sexualitet. Vid bedömningen om rekvisiten för

⁶⁷ Träskman, Per Ole *Har det gått mus i kvinnofriden? I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Stockholm 2007 s. 331.

våldtäkt var uppfyllda är den centrala frågan hur kvinnan uttryckt sitt motstånd och ovilja till den sexuella handlingen. Det måste vara styrkt att målsäganden gjort det motstånd hon varit kapabel att göra och i förevarande fall menade domstolen att motståndet var styrkt genom att kvinnan klart och tydligt bett den tilltalade att inte fortsätta sina sexuella närmanden samt att hon fysiskt gjort motstånd, även om detta måste ha ansetts som ringa.

Domstolen konstaterade att målsäganden var trovärdig som person och att hennes berättelse var tillförlitlig samt att den tilltalade förefallit icke trovärdig. Målsägandes uppgifter var i förevarande fall tillräckliga för att åtalet skulle anses styrkt, vilket i praktiken, som tidigare påpekats, innebär att en målsägandes utsaga i sig kan utgöra tillräcklig bevisning för en fällande dom. För att domstolens alternativa hypotes skall kunna läggas till grund för en friande dom måste hypotesen ha ett reellt stöd i utredningen och viktigt att komma ihåg är att det faktum att ett alternativt händelseförlopp är möjligt innebär per automatik inte att det är rimligt.

5.4 Stureplansdomarna

I samband med de så kallade Stureplansdomarna⁶⁸ diskuterades om Sverige borde införa ett samtyckesrekvisit och ta bort kravet på tvång i våldtäktsbestämmelsen.

5.4.1 Bakgrunden

Bakgrunden i målet var följande. J, A och M befann sig natten mellan den 24:e och 25:e mars 2007 i As lägenhet där J och A upprepade gånger utförde samlag och andra med samlag jämförliga handlingar med M. Åklagaren yrkade att J och A skulle dömas till grov våldtäkt. Gärningsbeskrivningen löd i sammanfattningsvis:

”A och J har tvingat M till samlag och handling jämförlig med samlag genom våld. A har fört in sin penis i M slida och analöppning samt fört in en fjärrkontroll i hennes slid- och analöppning. J har fört in sin penis i Ms slida, analöppning och mun, delvis samtidigt som A har uppmanat J att våldta henne. Våldet har bestått i att A och J hållit i och tryckt ner M i sängen, pressat hennes ansikte ner i kudden, hållit fast henne och i att A dragit henne i håret och tilldelat henne ett flertal slag i ansiktet och på skinkorna. Genom våldet har A och J tillfogat M smärta, rodnader och hudavskrap på bål, ben armar och huvud, svullnad i ansikte, punktförmiga blödningar i hårbotten, rodnader på könsorganets slemhinnor, en sårskada i slidförgården samt sprickor och rodnader på slemhinnan i ändtarmen”.

⁶⁸ Stockholms tingsrätts dom 2007-05-04 i mål B 7409-07 och Svea hovrätts dom 2007-10-16 i mål B 3806-07.

5.4.2 Tingsrättens bedömning

Tingsrätten konstaterade att åtalet huvudsakligen grundade sig på Ms uppgifter om vad som skett i lägenheten. Dessa uppgifter var, enligt rätten, i de avgörande delarna oförenliga med de som lämnats av J och A. Rätten fastslog vidare att Ms trovärdighet och tillförlitligheten av hennes berättelse inte gjorde att hennes uppgifter utan stödbevisning kunde läggas till grund för prövningen åtalet. Efter att rätten begrundat den medicinska utredningen av Ms skador var det rätterns mening att i stort sett alla skador på Ms kropp uppkom till följd av de sexuella handlingar med våldsinslag som ägt rum parterna emellan och att dessa våldsinslag varit mer omfattande än vad J och A medgett. Enligt Tingsrätten var Ms skador betydande men skadorna sedda var för sig kunde anses som lindriga. Målsägandes skador i slidan och analöppningen menade rätten gav stöd för hennes berättelse att hon inte hade velat vara med på alla de sexuella aktiviteter som ägt rum den aktuella natten. Rätten påtalade dock att Ms kraftiga alkoholberusning den aktuella natten var ett skäl för att bedöma hennes berättelse med viss försiktighet.

En omständighet som inte rätten kunde bortse ifrån var att parterna i målet tidigare hade haft sex med inslag av våld och förnedring med varandra. Tingsrätten konstaterade att utredningen i målet visat att det den aktuella natten förekommit mer våld vid de sexuella aktiviteterna än vad det gjort vid tidigare tillfällen då parterna träffats men konstaterade samtidigt att det inte kunde uteslutas att våldet använts som en del i den sexuella samvaron och inte för att tvinga målsäganden till de sexuella aktiviteterna. De tilltalade hade i vart fall kunnat tolka situationen på det sättet. Det kunde inte anses ställt bortom rimligt tvivel att de tilltalade haft för straffbarhet nödvändigt uppsåt. Rätten konstaterade även att M i sin kraftiga berusning kunde ha misslyckats att ge uttryck för sitt ogillande av de sexuella aktiviteterna med våldsinslag. Åtalet mot de tilltalade ogillades.

5.4.3 Hovrättens bedömning

Åklagaren justerade i Hovrätten gärningsbeskrivningen genom att lägga till följande stycke:

”Alternativt har A och J genomfört samlag och handling jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att målsäganden befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd p.g.a. berusning och med hänsyn till att hon varit ensam med de två männen, utan möjlighet att fly och utan att kunna påkalla hjälp”.

Hovrätten började med att konstatera att M tillstått att det inledande samlaget den aktuella natten var frivilligt. Enligt M var de sexuella aktiviteterna efter inte frivilliga och det klagade hon för A och J både verbalt och genom att göra motstånd med kroppen. Hovrätten påtalade att Högsta domstolen slagit fast att det för en fällande dom inte är tillräckligt att målsägandes berättelse upplevs som mer trovärdig och tillförlitlig än de tilltalades. Den stödbevisning som läggs fram i målet är av avgörande

betydelse för att beviskravet ställt utom rimligt tvivel skall kunna uppnås. I förevarande fall hade målsägande och de båda tilltalade vid ett flertal tillfällen haft frivilligt sex med dominant inslag med varandra. Vid dessa tillfällen hade det förekommit bl.a. smisk, lättare örfilar, dragande i håret och bespottning. M hade aldrig motsatt sig våldsinslagen och heller aldrig fått några skador av dessa. Skadorna hon ådrog sig vid den aktuella händelsen kunde de tilltalade inte alls, eller endast delvis ge förklaring till.

Hovrätten konstaterade att målsägandes uppgifter om händelseförloppet stöddes av Ms samtal till larmcentralen efter händelsen samt vittnesiakttagelser om Ms uppträdande efter det inträffade. Hovrätten fastslog vidare, precis som Tingsrätten, att tillförlitligheten av målsägandes berättelse måste bedömas med hänsyn till att M varit kraftigt berusad vid de påstådda övergreppen. Vid en samlad bedömning ansågs M trovärdig och hennes berättelse som tillförlitlig och hennes uppgifter skulle ligga till grund för bedömningen. Hovrätten fann det styrkt att A och J förgripit sig på M genom att tvinga henne till anala, vaginala och orala samlag. Rätten ansåg också det styrkt, genom Ms berättelse, att hon genom ord och handling klargjort för de tilltalade att hon inte ville ha del i de sexuella aktiviteterna. Genom att försöka rivas och sparkas gjorde M det hon kunde för att göra motstånd och komma loss. A och J satt på M och tryckte ner hennes huvud i en kudde och hade på så sätt med våld tvingat henne till de handlingar som de stod åtalade för. Hovrätten menade att det var uteslutet att de tilltalade inte insåg att de sexuella handlingarna var ofrivilliga från Ms sida och ansåg att de båda hade uppsåt till gärningarna de stod åtalade för. Hovrätten biföll åtalet.

5.4.4 Stureplansdomarna och samtyckesreglering

Hade utgången av Stureplansdomarna blivit annorlunda om Sverige hade tillämpat en samtyckesreglering? Tingsrätten konstaterade att det inte kunde uteslutas att de tilltalade hade tolkat situationen så att M faktiskt ville ha del i de sexuella aktiviteterna. Rätten menade även att målsägande i sin kraftiga berusning kunde ha misslyckats att ge uttryck för sitt ogillande till våldsinslagen i de sexuella handlingarna. Rätten talar här om offrets vilja och hur hon uttryckte denna till gärningsmännen och inte om huruvida gärningsmännen använt våld eller hot om våld för att företa handlingarna. Vad som faktiskt diskuteras i rätten är således offrets samtycke och inte gärningsmännens våldsanvändning.

Hovrätten fastslog att gärningsmännen tryckt ner offrets huvud i en kudde och härigenom använt våld för att utföra de sexuella handlingarna. För att åtalet för våldtäkt skulle ha varit styrkt hade rätten inte behövt gå längre. Rekvisiten hade redan här varit uppfyllda. Rätten påtalade dock att M hade uttryckt sitt bristande samtycke både genom att säga att hon inte ville och genom att hon fysiskt försökte komma loss från gärningsmännen. Rätten

tillade också att det var uteslutet att de tilltalade inte skulle ha insett att de sexuella handlingarna varit ofrivilliga från Ms sida.

Även om Sverige tillämpat en samtyckesreglering anser jag att utgången av fallet inte hade blivit annorlunda. Med tanke på att domstolarna diskuterar ett bristande samtycke från offrets sida, trots att det inte är ett rekvisit i våldtäktsbestämmelsen, så är min mening att domsluten inte skulle ha blivit på annat sätt. Även om våldtäktsbestämmelsen hade byggts på ett bristande samtycke så torde rätten ändå diskutera gärningsmännens våldsanvändning som bevis på bristande samtycke. Kontentan av resonemanget blir att det inte spelar så stor roll huruvida en samtyckesreglering tillämpas eller ej.

5.5 Betydelsen av offrets vilja i domstolsprocessen

Ulrika Anderssons analys av 80 stycken hovrättsavgöranden år 1999 visar att domstolarna i den rättsliga prövningen framförallt talar om offrets vilja snarare än den anklagades beteende⁶⁹. Mot bakgrund av Anderssons undersökning kan det återigen konstateras att domstolarna argumenterar på ett sådant sätt att offrets viljeuttryck ofta ses som ett brottsrekvisit även om det är tvång som är det gränsdragande rekvisitet för vad som kan räknas som våldtäkt⁷⁰.

Ett offers motstånd till en sexuell handling anses innebära bevisning för att det inte föreligger ett samtycke. Detta innebär enligt Ulrika Andersson att fokus i rättsprocessen kommer att hamna på offret även med en reglering som bygger på bristande samtycke. Andersson menar att det inte är av avgörande betydelse om våldtäktsbestämmelsen bygger på tvång eller samtycke. Problemet ligger istället på seglivade föreställningarna om kön och sexualitet. Andersson konstaterar vidare att våldtäkt är en form av maktövertagande som relaterar till traditionella föreställningar om kön och sexualitet men att det saknas medvetenhet om detta i rättstillämpningen.⁷¹

5.5.1 Könsroller

Ulrika Andersson fastslår mot bakgrund av hennes undersökning av hovrättsdomarna att domstolarna anser att ”det endast är förövaren (mannen) som kan vara sexuellt aktiv medan offret (kvinnan) antingen bejakar eller avvisar det sexuella erbjudandet”⁷².

⁶⁹ Andersson, Ulrika *Hans (ord) eller hennes?*, Malmö 2004, s. 119.

⁷⁰ Andersson, Ulrika *Hans våld eller hennes vilja? En diskussion om den rättsliga prövningen av våldtäkt I: Juridisk Tidskrift 2004-2005* s. 226.

⁷¹ Andersson, Ulrika *Hans våld eller hennes vilja? En diskussion om den rättsliga prövningen av våldtäkt I: Juridisk Tidskrift 2004-2005* s. 228f.

⁷² Andersson, Ulrika *Hans våld eller hennes vilja? En diskussion om den rättsliga prövningen av våldtäkt I: Juridisk Tidskrift 2004-2005* s. 227.

Suzanne Wennberg konstaterar att det enligt den traditionella fördelningen av könsroller åligger mannen att vara initiativtagare och aktiv deltagare medan kvinnans uppgift är att endera ge mannen tillåtelse att företa den sexuella handlingen eller att motsätta sig densamma. Wennberg menar mot bakgrund av denna uppfattning att det kan antas att en sexuell handling genomförs med kvinnans vilja om hon förhåller sig passiv och inte, fastän hon haft möjlighet att göra det, sätter upp ett klart och tydligt motstånd. Det föreligger således en presumtion för att en kvinna samtyckt till samlag om hon förhåller sig passiv under den sexuella handlingen.⁷³

5.6 Hur skall en samtyckesreglering utformas?

För att besvara frågan om Sverige bör införa en samtyckesreglering är det av vikt att se till hur lagstiftaren lagtekniskt skulle kunna införa en bestämmelse som uteslutande grundar sig på bristande samtycke.

5.6.1 Förslag på utformning av en samtyckesreglering

Fredrik Wersäll och Kajsa Rapp menar att det inte torde vara allt för komplicerat att lagtekniskt skapa en reglering som bygger på bristande samtycke. Förslaget Wersäll och Rapp ger på utformandet av en sådan bestämmelse lyder:

”Den som utan samtycke från en annan person genomför samlag med denna person eller tillåter denna person att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två och högst sex år”.⁷⁴

Wersäll och Rapp påpekar att en sådan reglering skall kompletteras med ett utökat skydd för särskilt utsatta personer, t.ex. personer som lider av en psykisk störning eller personer som är allvarligt berusade eller drogpåverkade. Precis som idag skulle ett samtycke från en sådan person inte vara giltigt och kan inte grunda frihet från ansvar.⁷⁵

⁷³ Wennberg, Suzanne *Våldtäkt – med eller mot kvinnans vilja?* I: Juridisk Tidskrift 2004-2005 s. 113.

⁷⁴ Wersäll, Fredrik och Rapp, Kajsa *Utän samtycke- Om våldtäktsbrottets konstruktion i svensk rätt I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Stockholm 2007, s. 437f.

⁷⁵ Wersäll, Fredrik och Rapp, Kajsa *Utän samtycke- Om våldtäktsbrottets konstruktion i svensk rätt I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Stockholm 2007 s. 437.

5.6.1.1 Kommentar till förslaget på utformning av en samtyckesreglering

Jag menar precis som Wersäll och Rapp att det inte torde vara en svår uppgift att rent lagtekniskt utforma en våldtäktsbestämmelse grundad på ett samtyckesrekvisit. Problematiken ligger enligt mig inte i utformandet av bestämmelsen utan i hur den kan komma att tillämpas i praktiken. I följande avsnitt kommer jag bl.a. att diskutera detta.

6 Analys

Det finns starka argument både för och emot ett eventuellt införande av en samtyckesreglering i Sverige. I teorin kan en samtyckesreglering tyckas vara ett framsteg vad gäller att stärka kvinnans roll i det sexuella samlivet. Jag menar att det är en moraliskt riktig ståndpunkt att påstå att det aldrig är rätt att företa en sexuell handling mot någon som inte samtycker men jag vill hävda att de praktiska svårigheterna med en samtyckesreglering måste tas på allvar. En invändning är att de praktiska svårigheterna inte skall överdrivas och att man skapar problem som inte hade uppkommit i praktiken. Jag menar dock att de i högsta grad är värt att ta den praktiska aspekten i beaktning. Det är ju vad som i praktiken skett vid den sexuella handlingen som kommer att utredas i domstolen.

Det främsta argumentet motståndarna till en samtyckesreglering framför anser jag vara det att den tilltalades rättssäkerhet kommer att sättas på spel med en sådan reglering. Hur kan en misstänkt försvara sig mot ett påstående från den andra parten att det förelegat bristande samtycke men att detta uttryckts tyst? Konsekvensen blir att mannen måste kräva ett uttryckligt svar från kvinnan om att hon är med på det hela. Denna konsekvens är förvisso inte önskad. Jag är av den åsikten att en kvinnas kropp skall ses som otillgänglig till dess att hon ger tillåtelse till något annat. Enligt mig är det en förlegad och felaktig bild att kvinnans kropp är tillgänglig för mannen om hon inte på ett eller annat sätt sätter sig emot ett närmande. Av resonemanget att en kvinnas kropp bör ses som otillgänglig tills hon medvetet gör den tillgänglig följer dock att det heller inte kan begäras att hon tydliggör sin ovilja till en sexuell handling. Konsekvensen av detta blir att det förefaller vara riktigt att kvinnans vilja är det avgörande för huruvida ett samlag skall kunna dömas som våldtäkt. Med dessa utgångspunkter torde det vara naturligt att förespråka en samtyckesreglering men jag ställer mig tveksam till att en sådan skulle vara att föredra. Jag menar att samspelet mellan man och kvinna många gånger sker tyst och att det är mycket svårt att visa på att ett samtycke inte förelegat när den som motsätter sig en sexuell handling inte gör sin åsikt hörd på ett eller annat sätt. Åklagaren har bevisbördan för att ett bristande samtycke är täckt av gärningsmannens uppsåt. Då den tilltalade hävdar att det förelegat samtycke från den andra parten men att detta samtycke uttrycktes tyst förefaller det nästintill omöjligt för åklagaren att bevisa vad den tilltalade förstått eller borde ha förstått om den andra personens vilja.

Kan man komma ifrån problemet med tyst bristande samtycke genom att kräva att ett bristande samtycke inte skall kunna ges tyst? Jag anser att en sådan lösning inte kan bli aktuell. Brottsbalken 24:7 stadgar att ett samtycke från en motpart kan utgöra en ansvarsfrihetsgrund under vissa förutsättningar. Detta samtycke kan ges tyst. Det förefaller inte lämpligt att innebörden av ett samtycke betyder olika i olika regleringar, varför det inte

torde vara aktuellt att i våldtäktsbestämmelsen föreskriva att ett bristande samtycke inte kan ges tyst.

Det har hävdats att en samtyckesreglering skulle kunna innebära att mer fokus hamnar på offret i den rättsliga processen då det t.ex. kommer att krävas att det utreds hur offret betedde sig och hur offret visat att hon inte samtyckt. Jag menar att en samtyckesreglering i vart fall inte kommer att medföra att mindre fokus hamnar på offret bara av den anledningen att åklagaren har möjlighet att utreda vad mannen gjorde för att försäkra sig om att det förelåg ett samtycke från kvinnan. Förespråkarna av en samtyckesreglering hävdar att huvudfrågan i mål om våldtäkt, med en samtyckesreglering, hade varit vad den tilltalade gjorde för att försäkra sig om att ett samtycke förelåg till den sexuella handlingen. Jag ställer mig tveksam till att så skulle vara fallet. Frågan när mannen har goda grunder att tro att det finns samtycke från kvinna medför oundvikligen att fokus hamnar på offret, vilket torde medföra att frågan på vilket sätt offret uttryckte sin ovilja blir lika aktuell.

Vad gäller frågan om Sverige bryter mot Europakonventionen genom vår utformning av våldtäktsbestämmelsen håller jag helt med Per Ole Träskman när han säger att man måste se till både lagstiftningen och den praktiska tillämpningen av lagen för att kunna besvara den frågan. Det är enligt min mening inte riktigt att, som Madeleine Leijonhufvud, påstå att Sverige inte lever upp till konventionens krav. Både Högsta domstolen och Regeringen har gjort gällande att Sverige uppfyller konventionens krav då kravet på tvång i våldtäktsbestämmelsen är uttunnat och att särskilt utsatta personer skyddas enligt svensk rätt inom sexualbrottsområdet. I domstolarnas rättstillämpning används, som konstaterats, samtycke som ett rekvisit trots att lagen inte uppställer ett sådant.

Vad kan då göras för att komma åt de situationer då ett offer blir så paralyserat att hon går ur sin kropp och inte kan uttrycka sin vilja eller sätta upp motstånd eller inte är fullt medveten om vad som händer? Den kvinna som är så berusad att hon inte helt förstår vad som händer men som inte är tillräckligt alkoholpåverkad att hennes tillstånd kan räknas till ett hjälplöst tillstånd skyddas inte av våldtäktsbestämmelsen om det inte förekommit något tvång av gärningsmannen. Även om inget våld använts av gärningsmannen anser jag att det i sådana fall skall kunna bli fråga om våldtäkt. Ett steg för att komma närmare lösningen på detta problem kan vara att sänka kravet på hjälplöst tillstånd.

Amnestys undersökningar om attityderna kring våldtäkt i Sverige och England är exempel på att en samtyckesreglering inte behöver innebära att allmänheten ändrar sin inställning till våldtäktsbrottet. En man som har samlag eller annan därmed jämförlig sexuell handling med en kvinna som inte givit sitt samtycke gör sig skyldig till våldtäkt enligt engelsk lagstiftning. Amnestys undersökningar visar dock att många anser att kvinnan i flera fall är delvis eller helt ansvarig om hon blir utsatt för en våldtäkt. Jag är av åsikten att en kvinna skall få klä sig hur hon vill och vara

kraftigt berusad utan att hon skall anses vara delvis ansvarig för att bli utsatt för en våldtäkt. Ett nej är alltid ett nej oavsett när det kommer eller under vilka omständigheter. Amnesty's undersökning om attityderna kring våldtäkt i Sverige visade att åsikterna i vårt samhälle inte nämnvärt skiljer sig från de i England. Oavsett hur våldtäktsbestämmelsen ser ut, om den bygger på bristande samtycke eller inte, är det uppenbart att en del människor i samhället anser att kvinnan bär ett visst ansvar för en våldtäkt om hon före eller under våldtäkten uppträtt på ett sätt som kan anses klandervärd. Att ta bort kravet på tvång i våldtäktsbestämmelsen och ersätta det med ett samtyckesrekvisit kommer enligt min mening inte göra att allmänheten ändrar sin uppfattning om kvinnans ansvar vid våldtäkt.

Det har framkommit att det finns många starka argument, både för och emot en samtyckesreglering. Kanske är det så att den våldtäktsreglering vi har idag i kombination med rättstillämpningen av densamma utgör en slags gyllene medelväg. Jag anser att stora bevisproblem hade uppstått och att rättssäkerheten för en tilltalad hade satts på spel om svensk våldtäktsreglering hade baserats på bristande samtycke. Utformningen av våldtäktsbestämmelsen så som den ser ut idag kanske inte är optimal men jag menar att det inte är ett gott alternativ att ändra regleringen till en som är baserad uteslutande på bristande samtycke.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Allen, Michael *Textbook on Criminal Law*, 8:e uppl., Oxford 2005

Andersson, Ulrika *Hans (ord) eller hennes? En könsteoretisk analys av straffrättsligt skydd mot sexuella övergrepp*, 1:a uppl., Bokboxförlag, Malmö 2004

Andersson, Ulrika *Hans våld eller hennes vilja? En diskussion om den rättsliga prövningen av våldtäkt I: Juridisk Tidskrift 2004-2005*

Diesen, Christian *Tagande med våld I: Norée, Annika, Sitte Durling, Catharina, Wennberg, Suzanne, Zila, Josef [redaktionskommitté] Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2007

Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole, Wennberg, Suzanne *Brottsbalken En kommentar Del I (1-12 kap.) Brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m.* 4:e uppl., Norstedts Juridik AB, Stockholm 2005

Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole, Wennberg, Suzanne *Brottsbalken En kommentar Del II (13-24 kap.) Brotten mot allmänheten och staten m.m.* 4:e uppl., Norstedts Juridik AB, Stockholm 2005

Leijonhufvud, Madeleine *Ny svensk sexualbrottsreglering- en lag i otakt med tiden I: Väkivalta. Seuraamukset ja haavoittuvuus*, Talentum, Helsingfors 2006

Norée, Annika, Sitte Durling, Catharina, Wennberg, Suzanne, Zila, Josef [redaktionskommitté] *Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2007

Sutorius, Helena, Kaldal, Anna *Bevisprövning vid sexualbrott*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2003

Träskman, Per Ole *Har det gått mus i kvinnofriden? I: Norée, Annika, Sitte Durling, Catharina, Wennberg, Suzanne, Zila, Josef [redaktionskommitté] Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2007

Wennberg, Suzanne *Våldtäkt – med eller mot kvinnans vilja? I: Juridisk Tidskrift 2004-2005*

Wersäll, Fredrik, Rapp, Kajsa *Utan samtycke – Om våldtäktsbrottets konstruktion i svensk rätt I*: Norée, Annika, Sitte Durling, Catharina, Wennberg, Suzanne, Zila, Josef [redaktionskommitté] *Festskrift till Madeleine Leijonhufvud*, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2007

Offentligt tryck

Prop. 2004/05:45 *En ny sexualbrottslagstiftning*

SOU 2001:14 *Sexualbrotten. Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsade frågor*. Betänkande av 1998 års sexualbrottskommitté.

Övrigt

Sexual Assault Research Summary Report.

http://www.amnesty.org.uk/uploads/documents/doc_16619.doc 071222

Leijonhufvud, Madeleine *Våld och sex- hur skyddar den nya sexualbrottslagstiftningen?*

<http://www2.amnesty.se/svaw.nsf/Kr%C3%B6nika/49F851E137C865DEC1256FBD005565FB?opendocument> 080102

Var går gränsen? En attitydundersökning om våldtäkt.

[http://www2.amnesty.se/extern/ww.nsf/f173aeaaeadea1803c12573ae00415df3/9d2b49a93660112ac1257439002bfa34/\\$FILE/enkatrapporten.pdf](http://www2.amnesty.se/extern/ww.nsf/f173aeaaeadea1803c12573ae00415df3/9d2b49a93660112ac1257439002bfa34/$FILE/enkatrapporten.pdf)
080505

Domstolarnas bevisvärdering i sexualbrottmål – en kartläggning RättsPM 2007:13

[http://www.aklagare.se/upload/Media/Nyheter/2007%2013%20Bevisv%C3%A4rdering%20sexualbrottm%C3%A5l%20\(2\).pdf](http://www.aklagare.se/upload/Media/Nyheter/2007%2013%20Bevisv%C3%A4rdering%20sexualbrottm%C3%A5l%20(2).pdf) 080602

Rättsfallsförteckning

Europadomstolen

M.C. v. Bulgaria Application no, 39272/98 4 dec 2003

Sverige

NJA 1980 s. 725

NJA 1988 s. 40

NJA 1992 s. 446

NJA 1993 s. 310

NJA 2004 s. 231

NJA 2005 s. 712

Hovrättens för Nedre Norrland dom 2006-06-30 i mål B 727-05

Svea hovrätts dom 2007-10-16 i mål B 3806-07

Borås tingsrätts dom 2006-05-03 i mål B 2509-05

Stockholms tingsrätts dom 2007-05-04 i mål B 7409-07

England

R. v. Olugboja [1981] 2 WLR 585

R. v. Morgan [1976] AC 183